Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

# STANARI ŽUTE ZGRADE, GRBAVICA

Rizah Pašalić

I GLAVA

SMOKING GUN

U nekom djeliću sekunde bila je prekinuta veza između Dikijevih čula i njegovog razuma. Ništa od onoga što se događalo oko njega nije mogao zamijetiti niti sebi objasniti. Refleksno je u momentu pucnja zatvorio oči. Od žestokog praska je potpuno zaglušio. Udahnuo je opori barutni dim koji je poništio sve svakodnevne mirise. Strah ga je potpuno paralizirao. Ipak brzo zaključi da je živ, a instiktivno posumnja da je možda ranjen? Rukama pređe preko grudnog koša. Iako je njegova odjeća bila od nečeg slipavog vlažna učini mu se da nije povrijeđen. Osjeti neku tečnost koja mu se slivala niz očne kapke i mutila vid. Pokuša prstima da je obriše, a onda spontano, liznu vlažne prste i ustanovi da je tečnost slankasta i puna nekih sitnih, čvrstih čestica. Još nekoliko puta trepnu i vid mu se konačno malo razbistri, pa očima suznim od barutnih gasova uglada svoje krvave ruke i mrtvo tijelo vojnika. Stajao je svega pola metra od bradonje obučenog u maskirnu uniformu, koji je sjedio na stolici zabačene glave. Umjesto kosmatog tjemena ugleda otvorenu, krvavu lubanju nalik nekom monstruoznom peharu. Znači, ona tečnost koju je liznuo bila je krv sa koščicama lubanje! Zgrožen poče da povraća po pantalonama poginulog, pri tome se saplete o nešto što je bilo na podu, pade na koljena, a žestoka bol u cjevanici instiktivno ga navede da posegne za predmetom pod no- gama. Rukom prihvati vreli kalašnjikov. Opori miris barutnih gasova uđe mu u nosnice, a učini mu se da iz cijevi puške koju je držao još uvijek izlazi dim. „Smoking gun“ sasvim spontano izgovori, a možda je to samo pomislio jer sebe nije čuo.

Fraza „puška koja se puši“ – „smoking gun“ vrtila se po Dikijevoj glavi još narednih desetak sekundi dok je gledao komšije u sobi. Oni su otvarali usta, nešto govorili ili vikali, ali Diki to nije čuo. Vidio je Duška potpuno umazanog krvlju kako je obgrlio Vesnu, vjerovatno pokušavajući da je smiri. Vesna se otimala, naglo otvarala i zatvarala usta, podizala pogled put stropa, pa i Diki pogleda u tom pravcu i na bijelom plafonu ugleda veliku krvavu mrlju sa koje su padale kapi krvi i mozga po mrtvom vojniku. Potom Diki pogleda u Muju koji se objema rukama držao za glavu, a pritom otvarao i zatvarao usta i brzo koračao s kraja na kraj sobe. Začudo, na Muji nije bilo tragova krvi.

Sasvim nenadano Dikiju se vrati sluh na desno uho. Upravo na vrijeme da čuje posljednji Vesnin prodoran krik i prasak šamara koji joj je Duško opalio. Mujo za trenutak zastade, pogleda u Vesnu i Vladu, a potom nastavi da sumanuto hoda ponavljajući:

– Ubio si četnika, sada smo najebali!

– Dosta više, i tebe ću udariti – izdera se Duško na Muju! – Nisam ga ja ubio, sam se upucao. Ja ću otići u srpsku komandu i ispričati šta se dogodilo.

Mujo ušuti, još jače rukama stisnu glavu i nastavi hodati. Vesna je mirno stajala i zaleđenim pogledom gledala u poginulog vojnika.

Dikiju presta žestoko zujanje i u drugom uhu tako da je sada osluš- kivao tišinu u sobi. Niko ništa nije progovarao. U sobi je bilo posve tiho, a burni ratni dan drugog maja 1992. godine se polako smirivao i privodio kraju. Još uvijek su, tamo negdje prema centru Sarajeva, povremeno odjekivale eksplozije, a nedaleko od prozora stana u kome su se nalazili jedan mladi srpski vojnik je iz improviziranog bunkera satima nasumice prosipao rafale iz mitraljeza niz pustu ulicu. Iako su ljudima u ovoj sobi prije desetak minuta događaji u gradu bili nadasve važni, sada su oni potisnuti na neki sporedni kolosijek.

Duško prekide tišinu:

– Kada dođem u komandu tražiću da mi izvade krv i utvrde da nisam pijan, a neka i njemu, glavom pokaza na mrtvaca, provjere alkohol u krvi.

Kao da je želio uzeti učešće u ovoj diskusiji vojnik, odnosno njegovo tijelo, ispusti neki ropac, a sobom se proširi vonj ustajalog alkohola.

Vesna užasnuta kriknu, ali se istog trenutka pribra i progovori sasvim smireno i odlučno:

– Duško, nigdje ti ne ideš!

Klečeći na zemlji Diki još jedanput pogleda u glavu vojnika. Upravo u trenutku kada se iz njegovih usta niz krvavu bradu prosu neka žućkasta tečnost. Potom Diki naglo ustade i pođe prema vratima.

– Gdje ćeš? – zapita Duško.- Da povraćam – promrmlja Diki.Pri izlasku iz sobe začu zvonjenje telefona. Ne onog pravog telefona, nego dječije igračke. Sve telefonske linije su bile u prekidu već 24 sata. Ovim dječijim telefonom razgovarali su stanari zgrade broj 17 u grbavičkoj Ulici Partizanskih brigada. Oni koji su se sklonili u podrum zgrade i oni „dežurni“ na prvom spratu koji su kroz prozor provirivali i kontrolisali ulaz u zgradu.

## 2. GLAVA

DOGOVOR

Diki uđe u kupatilo i ostatak sadržaja iz stomaka povrati u klozetsku šolju. Mahinalno

pokuša da pusti vodu, ali se iz toaletnog kotlića začu samo šuštanje zraka. Sjeti se da su voda i struja isključeni još jutros i da u stanu nema ni kapi vode. Potom ugleda svoj krvavi odraz u ogledalu. Ponovo se užasnu. U jednoj kanti u kupatilu bilo je desetak litara vode. Opra krvave ruke. Osvrnu se i ugleda korpu sa vešom za pranje. Grozničavo istrese njen sadržaj. Izdvoji neku prljavu majicu i donji dio trenerke. Raniji stanar ovog stana bio je približno njegovog stasa. Stan je napustio prije desetak dana sa ženom i dvoje djece, a Dušku je ostavio ključ od stana. Dikiju se jos uvijek u glavi vrtjelo ono „smoking gun“. Riječi koje je prvi put izgovorio kao mladi glumac u televizijskoj seriji snimanoj prije desetak godina. Da, to je samo „smoking gun“, ovo nije realni život, suviše je irealno, to je neki film ili pozorišna predstava. Brzo skide, bolje reći podera odjeću sa sebe i ubaci je u korpu za veš kao da skida kostim nakon posljednjeg čina neke predstave. Nasu malo vode iz one kante u lavabo, pokuša da opere kosu i lice, a kako je iz kose još uvijek po lavabou kapala ružičasta tečnost nali još malo vode i doda šampona. Na bijelom peškiru kojim se obrisao ostali su tragovi crvenila. Pomisli da se još jednom opere, pogleda u kantu i utvrdi da je u njoj ostalo svega oko litar vode. Osjeti nelagodu što je potrošio skoro svu dragocjenu vodu. Bilo je vrijeme da se vrati u sobu sa mrtvacem. Polako otvori vrata od kupatila i pođe hodnikom prema dnevnom boravku. Iza zatvorenih vrata ku- hinje začu glasove, oslušnu i prepozna Vesnin i Duškov glas. Znači,
napustili su sobu sa mrtvacem. Naglo promijeni odluku, pa skrenu u praznu trpezariju. Još ranije je tu zapazio vitrinu sa žestokim pićima. Iako je među preostalim stanovnicima zgrade broj 17 postignut dogovor da neće uzimati tuđe stvari, Diki zaključi da u ovakvim prilikama dogovor ne važi. Stoga otvori jednu skoro punu flašu viskija i otpi nekoliko gutljaja. Alkohol trenutno uništi okus bljuvotine u ustima i podari mu neku unutarnju energiju. Bocu zatvori i pažljivo vrati u vitrinu. A onda naglo promijeni odluku. Ponovo uze bocu i vrati se u kupatilo. Tiho zaključa vrata, pa sjede na poklopljenu WC šolju i poče ispijati viski.

Nakon izvjesnog vremna Diki proviri kroz prozor. Topao, skoro ljetni dan se gasio. Srpska vojska je još granatirala centar grada, ali avioni JNA više nisu nadlijetali grad. Na Grbavici je, sem ponekog pucnja iz pušaka, uglavnom bilo mirno. Prozor toaleta je gledao u dvorište, a sa druge strane prostora, na kome su se u mirna vremena igrala djeca, nalazila se manja, jednospratna kuća u koju su srpski vojnici unosili oružje i stvari.

Diki začu da neko pokušava otvoriti vrata toaleta. Dok je sakrivao bocu viskija u jedan ormarić začu kucanje na vratima. Pomisli da je bolje da se javi. A onda začu Vesnin glas:

– Diki, ako ste unutra, javite se. Poslije kratke stanke Vesna sada glasno viknu:

– Duško, Mujo – nešto se događa! Diki se zaključao u toaletu. Diki brzo otključa vrata. Ne sačekavši da Diki izađe Vesna se pored njega progura u toalet. Za trenutak se pogleda u ogledalu. Bila je krvava po licu i tijelu, ali ne u mjeri u kojoj je to bio Diki. Potom posegnu za kantom sa vodom, pa kad primjeti da je skoro prazna, ljutito reče Dikiju:

– Izlazite napolje, pijani bezobrazniče.

Diki bez pogovora posluša, Vesnu ostavi u kupatilu, a on uđe u kuhinju.

U kuhinji pored Duška i Muje zateče i komšinicu Maru sa trećeg sprata. Mujo je kroz žaluzine gledao na ulicu put ulaznih vrata zgrade broj 17. Mara i Duško su sjedili za stolom na kome su bili kalašnjikov, dokumenti i fotografije poginulog vojnika.

Duško sa dosta prijekora u glasu zapita Dikija:

– Pa gdje si ti nestao? Ne čekajući odgovor Duško nastavi:

– Mi smo se o svemu dogovorili. Vesna je iskusan sudija. Kaže da se ovo što se dogodilo mora smatrati nesretnim slučajem ili ubistvom iz nehata. Da je mir, sud bi obavezno protiv nas odredio pritvor od nekoliko dana dok se ne završi istraga, a onda bi istražni postupak obustavili, a nas pustili iz zatvora. Ali u ovakvim okolnostima vjerovatno bi nas ispitivali neki vojnici, pri tome i maltretirali, a možda nam se i svetili jer im je poginuo prijatelj. Zato ćemo Jovana Murirovića zamotati u šatorsko krilo i, kada djeca odu na spavanje, odnijeti ga u onaj drugi dio podruma i zatrpati ugljem. Kada se situacija smiri, odnosno kada nas ili oslobode ovi iz grada ili Srbi uspostave neku vlast, ja ću prijaviti policiji šta se dogodilo. Pušku, dokumenta i lične stvari poginulog za sada ćemo sakriti. O ovome ćemo izvijestiti sve odrasle stanare iz zgrade. A od djece, naravno, ovo treba sakrivati.

Dok je Duško govorio u kuhinju je ušla Vesna. Na rukama i licu nije više imala tragove krvi, ali joj je odjeća još bila krvava. Vesna poče da im daje instrukcije:

– Ja odoh da se presvučem, a vi napišite izjave o ovom događaju. Tu su vam olovke i papir. Neka svako prvo napiše ime, prezime i datum rođenja, a zatim onopod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem, pa onda opišite šta ste vidjeli i čuli.

– Ali ja nisam bila tu! – prekinu je Mara.

– Ti napiši šta si vidjela kada si došla ovdje – odgovori Vesna i izađe iz kuhinje.

U kuhinji se smračilo. Spustiše roletne na prozorima, navukoše zavjese i upališe svijeću. Diki se zagleda u ličnu kartu poginulog vojnika: Jovan Murirović, rođen 20.07.1962. u Krajištu kod Bijeljine. Na fotografiji je bilo golobrado lice lijepog seoskog momka. Zašto li je pustio bradu i uzeo pušku, umjesto da obilazi sijela i vašare?

Potom svi počeše pisati izjave.

## 3. GLAVA

## IZJAVE

**Ja Diki Dedić, rođan 27. novembra 1952. godine u Sarajevu, pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem:**

Rano ujutro drugog maja 1992. godine vojnici na Grbavici, a i u gradu, su pucali znatno više nego prethodnih dana. Svi stanari iz naše zgrade su se sklonili u podrum. Za boravak smo zajednički osposobili prostoriju koju smo zvali veškuhinja. Daskama

smo zatvorili prozore kako bise zaštitili od metaka. Struje je nestalo pa smo sjedili uz svijeće. Na tranzistoru smo čuli da se vode borbe u cijelom gradu. Grbavicu su već desetak dana kontrolisale srpske vojne snage. Povremeno bi neko od nas izlazio iz podruma i provirivao da vidi šta se događa. Neko od komšija je rekao da je vidio kako vojnici ulaze u pojedine zgrade u našoj ulici. Naše stubište je bilo zaključano, a interfon i električna brava nisu radili. Prema dogovoru Duško, Josip i Adi su otključali stan Milentija Jovanovića i ušli u njega. Jovanović je s porodicom napustio Sarajevo prije desetak dana. Ovaj stan se nalazi na prvom spratu, a iz njega se dobro vidi ulica i ulaz u našu zgradu. Dogovor je bio da, kada vojnici dođu do naših vrata, neko od dežurnih strči niz stepenice i pusti ih u zgradu da nam ne bi razvalili ulazna vrata kako su to učinili u susjednoj zgradi.

Oko deset sati Duško, Josip i Adi su doveli u veškuhinju pet vojnika. Nisu imali činove, ali je jedan, sa petokratkom na šapki, znatno stariji od ostalih, očigledno bio stariješina. Ostali nisu imali nikakve znakove na kapama. Sa vojnicima je bio i poginuli Jovan. Jedino je on nosio brkove i bradu. Prvo što su nas pitali bilo je da li imamo oružja i jesu li svi sadašnji stanovnici zgrade prisutni. Rekli su da neće nikome ništa nažao učiniti. Ponudili smo ih pićem, pa su dvojica od njih popili po jedan konjak, a poginuli dva. Rekao je da se borio u Vukovaru i kako su borbe u Sarajevu dječija igra u odnosu na vukovarske. Dvojica vojnika su bila stalno sa nama u podrumu, a dvojica sa onim starješinom su obilazili naše stanove. Pitali su ko stanuje u prizemlju lijevo, ko desno, ko je na prvom spratu pa bi stanare tih stanova vodili sa sobom da otključaju vrata, pokažu im stan i dokumente.

Sa mnom su u stan išli onaj sa petokrakom, jedan stariji vojnik koji je rekao da će rat biti završen za desetak dana i jedan mladi koji me je odmah prepoznao kao glumca sa televizije. Površno su pregledali stan, otvarali i zatvarali ormare i nekoliko ladica. Pitali su me za ženu i kćer, pa sam rekao da su otišli kod rodbine u Vojvodinu, iako su bili u Hrvatskoj. Sve u svemu, bili su korektni.

Među vojnicima koji su išli sa Vesnom u njen stan bio je i poginuli. Vesna nam je nakon povratka u podrum rekla da ju je dirao za stražnjicu, a da mu je ona rekla da ne bude prost.

Dosadilo mi je sjediti u mračnom podrumu, pa sam oko šest sati otišao na prvi sprat. Tu su Duško i Mujo dežurali. U stanu je bio polumrak, roletne su bile spuštene,a na prozore smo stavili daske i jogi dušeke da nas zaštite od metaka. Samo je prozor u trpezariji kroz koji smo gledali na ulaz u zgradu bio djelimično slobodan. Vidio sam kako ulicom povremeno protrčavaju vojnici. Oko pola sedam nešto je ek- splodiralo na ulici, čuli smo prasak stakla i vidjeli crni dim. Provirivali smo ali nismo vidjeli odakle dolazi. Tada je naišao poginuli Jovan. Hodao je polako, kao da ga eksplozija uopšte nije uzbudila. Zagledao je zgrade u našoj ulici. Kada je došao do našeg ulaza pokušao je otvoriti vrata, a kada nije uspio počeo je lupati nogom po njima. Duško je brzo sišao i uveo ga je u zgradu.

Kada je Duško uveo Jovana u trpezariju vidio sam da je pijan. Ne toliko da bi se saplitao pri hodu ili petljao jezikom, ali mu je pogled bio zamućen. Rekao je kako je na trećem spratu vidio u prozoru neki žuti predmet i da bi to mogao biti signal neprijateljima. Potom je pitao da li ona „pravnica Vesna“ stanuje na trećem spratu, a

kada smo rekli da stanuje naredio je da je dovedemo iz podruma. Mujo je otišao po Vesnu. Dok smo je čekali Jovan nam je pričao kako je u Vukovaru otkrio nekog starca kako daje signale ustašama. Odmah su ga streljali.

Kad je stigao Mujo sa uplašenom Vesnom Jovan je je upita kakav je to žuti predmet na njenom prozoru, da li je to možda neki signal balijama, te joj naredi da pođe s njim u stan. Zašto bi ona davala signale balijama kada je ona Srpkinja, usprotivi se Vesna. Da si prava Srpkinja ne bi smrdila sa balijama u podrumu, izdera se na nju Jovan i reče da mora s njim na treći sprat. Tada je Duško rekao da će i on poći sa njima. Jovana je ovo naljutilo, pa je počeo urlati na sve nas i naredio nam da sjednemo, ali je samo on sjeo. Reče da nas sve može pobiti. Dovoljno je da u komandi kaže kako smo nešto špijunirali i slali signale balijama. Onda naglo povuče Vesnu, koja je stajala sa njegove desne strane, i prisili je da mu sjedne u krilo. Vesna se otimala i pokušavala ustati. Jovan ju je čvrsto držao desnom rukom, a lijevom je podigao kalašnikov iznad glave i viknuo:

– Sve ću vas pobiti!- Koga ćeš ti pobiti!? – proderao se Duško.

– Daj mi tu pušketinu! Duško je krenuo da mu otme kaljašnikov, Jovan je pušku povukao prema sebi, Vesna se otela, a kaljašnjikov je okinuo. Eksplozija me je zaglušila i zaslijepila. Prvo što sam ugledao, kad sam otvorio oči bilo je tijelo bez gornjeg dijela glave. Njeni dijelovi i mozak bili su rasuti po meni i po stropu sobe, pa mi je, kada sam to vidio, pozlilo.

Napisao i potpisao Diki Dedić

**Duško Srdojević, dipl. ing. šumarstva, 23. 12. 1947. u Donjim Šava- rama, Trebinje, opomenut da iznesem istinu navodim:**

Jutros su u našu zgradu došli vojnici. Među njima je bio i vojnik Jovan Murirović koji je već bio pijan. U našem podrumu je popio još dva žestoka pića. Pri kontroli stanova dirao je za stražnjicu našu kom- šinicu Vesnu Zgodnić.

Pred mrak je vojnik Murirović ponovo došao sam u našu zgradu. Tvrdio je da neko daje neke signale sa trećeg sprata naše zgrade. Bio je potpuno pijan. Vesnu je natjerao da mu sjedne na krilo. U sobi su bili još glumac Diki i komšija Mujo. Vojnik Murirović je uperio kalašnikov prema nama rekavši da će nas sve pobiti. To bi vjerovatno i uradio da nisam uhvatio njegov kalašnjikov za cijev u namjeri da ga skrenem u stranu. On ga je povukao prema sebi i kalašnjokov je tada opalio. Metak mu je raznio glavu.
Po smirivanju situacije predaću organima oružije i dokumente po- ginulog koje sam, za sada, zadržao.

Ing. Duško Srdojević U Sarajevu, 02.05.1992.

**Ja Muhamed Husić – Mujo rođen u Sarajevu 20. 05. 1962. odgovorno potvrđujem:**

Kada je vojnik Jovan Murirović došao u našu zgradu zatekao sam se sa Dikijem Dedićem u stanu Milentija Jovanovića. Vojnika Murirovića je doveo komšija Duško. Potom mi je Murirović naložio da dovedem pravnicu Vesnu iz podruma, pa sam to i učinio. Mislim da je vojnik bio pod uticajem alkohola. U prepirci koja je uslijedila

između Duška i vojnika Murirovića ja nisam učestvovao. U momentu kada je kalašnjikov opalio ja sam gledao kroz prozor tako da nisam vidio tačno šta se dogodilo. Žao mi je što je vojnik stradao.

Mujo Husić

**Ja, Marija Drivinić rođena 22. 02. 1930. u Olovu, opomenuta da ne lažem jer me zbog toga mogu osuditi, izjavljujem:**

O tome kako je poginuo vojnik u našoj zgradi ja ne znam ništa. Tog vojnika sam vidjela jutros u podrumu kada je dolazio sa još četvoricom vojnika. Popio je dva konjaka, a mislim da je pio i prije dolaska u našu kuću. Gospođa Vesna mi je jutros rekla da joj je nešto dobaci- vao i da ju je pokušao pipkati.

Mi smo u podrumu spremali zajedničku večeru. Oko pola sedam pozvala sam onim dječijim telefonom naše muškarce sa prvog sprata. Htjela sam im reći da neko od njih dođe po večeru dok se još nije smr- klo. Na telefon se javio Duško. Rekao mi je da dođem odmah u stan Jovanovića. U stanu sam zatekla Vesnu, Duška i Muju. Ispričali su mi šta se dogodilo i pokazali poginulog vojnika. Ja sam penziju dočekala radeći kao medicinska sestra u intezivnoj njezi na traumatologiji. Vidjela sam dosta povrijeđenih iz vatrenog oružija. Kada metak uđe u čovjeka napravi obično malu rupu, a ako prođe kroz tijelo pri izlasku napravi veliku ranu. Ali, ovako nešto nisam do danas vidjela. Vesna, Duško i Mujo su mi iznijeli svoj plan da, za sada, ovu smrt ne prijavlju- ju. Smatram da je to pametno. Zamolili su me da im pomognem oko mrtvaca. Ispraznili smo mu džepove, skinuli uniformu, položili ga na neke plahte i peškire da bismo ga, kada nastupi mrtvačka ukočenost i djeca zaspu, umotali u šatorsko krilo, odnijeli u podrum i zatrpali ćumurom.

Sve sam ovo svojeručno napisala i potpisala Marija Drivinić

Rizah Pašalić

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.